

Департамент культури та взаємозв'язків з громадськістю
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

***Організація мережі
публічних бібліотек ОТГ
та складові їх діяльності***

Методичні рекомендації

м. Черкаси
2018 р.

УДК 027.5(477):005.591.46(082)

О64

Укладач: Н. Вітавська

Редактор В. Величко

О64 Організація мережі публічних бібліотек ОТГ та складові їх діяльності : метод. рекомендації / Департамент культури та взаємозв'язків з громадськістю Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; [уклад. Н. Вітавська]. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2018. – 24 с.

У виданні подано рекомендації, щодо організації мережі та діяльності публічних бібліотек в ОТГ.

УДК 027.5(477):005.591.46(082)

© Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

Реформа децентралізації, що охоплює все більше громад, кардинально впливає на діяльність публічних бібліотек. В процесі організації мережі публічних бібліотек ОТГ мають враховуватись Закони України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про культуру», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про співробітництво територіальних громад з метою забезпечення належного рівня надання бібліотечних послуг». Також мережа публічних бібліотек в ОТГ організовується із врахуванням Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні (Постанова КМУ від 30.05.1997 р. № 510).

Відповідно до ч. 3 ст. 8 ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» ОТГ є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною радою, обраною такою ОТГ.

Виходячи з практики утворення ОТГ, виділяють наступні типи районів:

- межі району повністю співпадають з межами однієї ОТГ (район – одна громада);
- район, територія якого повністю покривається ОТГ (район – кілька громад);
- район, межі якого майже повністю співпадають з межами ОТГ (декілька СР не входять до складу ОТГ);
- район, в якому лише декілька СР об'єднано в громади;
- район, в якому утворено одну ОТГ з адміністративним центром у центрі району (громада менша, ніж половина району);
- район, в якому створено одну чи декілька ОТГ з центрами в селах, які в сумі охоплюють площу меншу, ніж половина району.

Оптимальним варіантом організації мережі публічних бібліотек у районах першого типу має стати створення рішенням органу місцевого самоврядування ОТГ на базі ЦБС чи всіх публічних бібліотек району (у випадку відсутності ЦБС) публічної бібліотеки як комунального закладу, що перебуватиме у власності ОТГ та утримуватиметься з її бюджету.

Місцезнаходження такої бібліотеки буде колишня районна бібліотека, а інші бібліотеки, що розташовані на території району, отримують статус філій публічних бібліотек ОТГ.

У районах другого типу (район – кілька громад) можуть бути наступні варіанти організації мережі публічних бібліотек:

- якщо функціонує ЦБС, може залишитись саме така модель. При цьому ЦБС перебуває у спільній комунальній власності усіх ОТГ району та утримується з районного бюджету;

- рішенням органів місцевого самоврядування в ОТГ утворюється публічна бібліотека з філіями. Такий варіант можливий, коли в районі ЦБС не функціонувала. В цьому випадку районна бібліотека задовольняє спільні потреби усіх ОТГ району та не може бути передана до комунальної власності однієї з ОТГ без відповідних рішень органів місцевого самоврядування інших ОТГ району, навіть якщо вона розміщена на території однієї з ОТГ;

- для районів інших типів:

- а) у разі, коли в одному з районів існує ЦБС, ця модель може залишитись. Варто врахувати, що ЦБС перебуває у спільній власності усіх територіальних громад і ОТГ району та має утримуватись з районного бюджету;

- б) при існуванні ЦБС, за зверненням органів місцевого самоврядування ОТГ, рішенням районної ради, філії ЦБС, що розміщені на території ОТГ, передаються у її власність. Орган місцевого самоврядування ОТГ утворює публічну бібліотеку з філіями. ЦБС продовжує функціонувати у складі районної бібліотеки і філій, що розміщені в населених пунктах поза межами ОТГ;

- в) якщо в районі ЦБС відсутня, орган місцевого самоврядування ОТГ на базі публічних бібліотек, що функціонують на її території, утворює публічну бібліотеку з філіями. Органи місцевого самоврядування населених пунктів, які не ввійшли до складу ОТГ, продовжують бібліотечне обслуговування жителів за існуючою у них моделлю. В цьому випадку утримання бібліотек здійснюється з районного бюджету через міжбюджетні трансферти. Районна бібліотека залишається у спільній комунальній власності територіальних громад, які не ввійшли до складу ОТГ.

В цьому випадку для здійснення міжбюджетних трансфертів використовуються договори, форми яких затверджені Наказом

Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України від 27.08.2014 р. № 233.

При створенні в ОТГ публічної бібліотеки з філіями органи місцевого самоврядування ОТГ мають забезпечити в ній процеси, які до цього здійснювались централізовано в районній бібліотеці: комплектування та обробку літератури, методичне забезпечення, роботу МБА тощо.

Рішення про створення публічної бібліотеки ОТГ приймає орган місцевого самоврядування ОТГ на пленарному засіданні відповідно до п. 30 ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про місцеве самоврядування». Директора (завідувача) публічної бібліотеки ОТГ призначає на посаду та звільняє з неї сільський (міський) голова відповідно до ст. 42 ЗУ «Про місцеве самоврядування» з урахуванням ст. 21 ЗУ «Про культуру».

Статут (положення) публічної бібліотеки ОТГ розробляє та затверджує орган місцевого самоврядування (додаток). В статуті мають бути враховані завдання, права та обов'язки бібліотек відповідно до ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу», Прикінцевих положень ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 24.12.2015 року № 911-VIII (побудова нової моделі надання послуг музеями, бібліотеками; розширення переліку послуг з організації дозвілля населення з використанням ІТ; створення на базі бібліотек центрів обслуговування громадян з завданнями; задоволення потреб громадян у публічній інформації, забезпечення доступу до електронних інформаційних ресурсів, надання послуг з е-урядування).

Публічна бібліотека ОТГ має у своїй структурі відокремлені структурні підрозділи (філії) відповідно до законодавства. Відомості про філії мають міститися в статуті (положенні) публічної бібліотеки ОТГ.

Важливим є визначення та затвердження структури та штатів публічної бібліотеки ОТГ. Вони визначаються з урахуванням кількості користувачів, у видачі документів, відвідувань (як взагалі, так і веб-сайту та заходів, що проводить бібліотека), рівня впровадження ІТ. Відповідно до цих показників у структурі публічних бібліотек може бути бібліотека для дітей, або відділ з обслуговування дітей, сектор комплектування і обробки літератури, обслуговування користувачів, методичний, ІТ і т. п.

Кількість філій, що входять до складу ПБ ОТГ визначаються Мінімальними соціальними нормативами забезпечення населення ПБ (Постанова КМУ № 510 від 30.05.1997 р.). Штатна чисельність працівників має відповідати Типовим нормам часу на основні процеси бібліотечної роботи (Наказ МКУ від 29.12.2008 р. № 1631/0/16-08).

Важливим є момент передачі БФ ЦБС до ОТГ, а саме:

1. Рішення органу місцевого самоврядування ОТГ про намір прийняти до власності громади філій ЦБС, що функціонують на території вказаної ОТГ. Згідно цього рішення районна рада приймає рішення про передачу до комунальної власності ОТГ окремих об'єктів спільної власності територіальних громад, які знаходяться на її території і задовольняють потреби саме цих ОТГ (п. 10 Перехідних та прикінцевих положень ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»).

2. Прийняття районною радою (за зверненням керівництва ОТГ) рішення про реорганізацію ЦБС шляхом виділу бібліотек-філій об'єднаній територіальній громаді.

3. Прийняття рішення радою ОТГ про включення БФ та створення на базі переданих БФ комунального закладу – Публічної бібліотеки (надалі ПБ ОТГ).

4. Затвердження радою ОТГ статуту ПБ ОТГ.

5. Державна реєстрація нової ПБ ОТГ (внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру).

6. Затвердження сільським (міським) головою або керівником структурного підрозділу, до сфери якого віднесено бюджетну установу, структури, штатного розпису ПБ ОТГ (Постанова КМУ від 28.02.2002 р. № 228).

7. ЦБС звільняє працівників БФ, що передані до ОТГ (п. 5 ст. 36 КЗпП України) у зв'язку з переведенням працівника за його згодою в іншу установу).

8. Новоутворена ПБ ОТГ приймає на роботу працівників колишніх БФ шляхом переведу з ЦБС.

9. ЦБС (у зв'язку з передачею БФ ОТГ) вносить зміни до своєї структури, штатного розпису.

Одним з основних засобів діяльності залишається бібліотечний фонд, що рахується на балансі централізованої бухгалтерії. Тому

важливим кроком є передача бібліотечних фондів бібліотек, що увійшли до складу ОТГ, на баланс бухгалтерії ОТГ. Тому, у бібліотеках-філіях комісія з реорганізації має провести повну інвентаризацію основних засобів в т. ч. бібліотечних фондів та оформити групові інвентаризаційні описи (вказується кількість примірників і вартісна ціна бібліотечного фонду).

Після оформлення акти інвентаризації передаються до бухгалтерії, яка визначає правильність підрахунків, проставляє кількісні та цінові показники та звіряє дані бухобліку з даними щодо фактичної наявності. Ці акти підписують всіма членами комісії та матеріально відповідальними особами. Передача оформлюється Актом приймання-передачі (форма – Наказ МФУ від 13.09.2016 р. № 818).

Кожна рада ОТГ, яка прийняла за актом матеріальні цінності, має організувати їх бухгалтерський та оперативний облік.

Організація бібліотечного фонду в ПБ ОТГ та бібліотечного обслуговування

1. Створена ПБ ОТГ, отримавши бібліотечні фонди, організовує їх облік відповідно до Інструкції з обліку документів, затвердженої наказом МКУ від 03.04.2007 р. № 22.

2. Для сумарного обліку бібліотечного фонду створеної ПБ ОТГ заводиться Книга сумарного обліку на весь фонд ПБ та окремі книги сумарного обліку на фонди бібліотек-філій. Книги сумарного обліку повинні бути пронумеровані, прошиті, затверджені печаткою нового засновника.

3. Для індивідуального обліку книг і брошур заводиться Інвентарна книга. При цьому кожному примірнику видання присвоюється інвентарний номер.

4. В сумарній книзі в розділі «Надходження бібліотечного фонду» зазначається інформація щодо наявного фонду (кількість прим., вартість). Показники мають співпадати з показниками Акту приймання-передачі, а також з бухгалтерською інвентарною карткою обліку об'єкта основних засобів.

Індивідуальний облік нових надходжень здійснюється шляхом присвоєння кожному примірнику інвентарного номера. Відділ комплектування (або бібліотекар, що відповідає за ведення фонду) відкриває новий ряд інвентарних номерів.

5. Журнальні і газетні видання підлягають обліку в Книзі сумарного обліку бібліотечного фонду. Записи до цієї книги про надходження періодики заносяться на підставі річного підсумкового акту приймання-передачі видань (без зазначення ціни). Записи про надходження журналів заносяться щомісяця.

Відділ (або бібліотекар ПБ ОТГ) здійснює обробку нових надходжень для всіх структурних підрозділів та передає з необхідним комплектом карток.

6. Книги сумарного обліку, інвентарні книги, в яких вівся облік фондів бібліотек, правонаступниками котрих стала ПБ ОТГ, закриваються та зберігаються відповідно до нормативно-правових актів у сфері архівної справи.

7. Бухгалтерський облік бібліотечних фондів ПБ ОТГ здійснюється відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність».

8. Бібліотечне обслуговування населення здійснюється за місцезнаходженням ПБ ОТГ та її філій.

9. У населених пунктах із кількістю жителів до 500 осіб бібліотечне обслуговування може здійснюватись за допомогою нестационарних форм. Бібліотечний пункт (у цьому випадку) не має статусу відокремленого структурного підрозділу бібліотеки.

ПБ в структурі центру культури і дозвілля (ЦКД)

Останнім часом все популярнішим стає створення комплексних закладів культури, які об'єднують будинки культури і бібліотеки. В основному вони мають назву – центри культури і дозвілля (ЦКД). Та в цьому випадку бібліотекарям слід бути уважними щодо дотримання владою трудового законодавства та ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

Орган місцевого самоврядування може прийняти рішення про утворення ЦКД, реорганізувавши шляхом злиття всі клубні і бібліотечні

заклади, що перебувають у комунальній власності відповідної громади. Реорганізація має пройти за етапами:

1. Підготовчий (обґрунтування необхідності реорганізації, доведення позитивного ефекту від її реалізації).

2. Прийняття сесією відповідної ради рішення про реорганізацію шляхом злиття закладів; створення комісії з реорганізації.

3. Погодження реорганізації бібліотек з Міністерством культури України, відповідно до ст. 15 ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу». Також з МКУ потрібно погоджувати виключення бібліотек і клубів, що реорганізуються, з базової мережі закладів культури (ст. 22 ЗУ «Про культуру»).

4. Проведення реорганізації. Цей процес починається після отримання погодження МКУ. В іншому разі реорганізація є незаконною та може оскаржуватись.

Процедура реорганізації регламентована Цивільним кодексом та ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Реорганізацію здійснює Комісія з реорганізації, функції якої полягають у:

- поданні державному реєстратору необхідних документів для проведення державної реєстрації реорганізації;

- складанні проміжного балансу, який має містити відомості про оцінку майна закладів, перелік вимог кредиторів та результати їх розгляду (в т. ч. щодо виплати заробітної плати, сплати податків тощо);

- складанні акту передачі в обсязі, визначеному для річної фінансової звітності (ч. 6 ст. 11 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»);

- попередженні всіх працівників (письмово), не пізніше ніж за 2 місяці до завершення реорганізації, про можливе звільнення та одночасно пропонує їм іншу роботу (при наявності);

- здійснює інші заходи згідно законодавства.

Основним документом діяльності ЦКД є Статут, який затверджується органом місцевого самоврядування.

Важливо:

В структурі ЦКД зберегти бібліотеку як структурний підрозділ (ст. 1 ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу»). У разі, якщо бібліотеку не буде виділено в структурі ЦКД, її не можна враховувати як одиницю при складанні статзвітності за формами 6-НК, 80-арвк та ЕСМаР.

Місцезнаходження ЦКД там, де знаходяться його керівні органи. В інших населених пунктах громади створюються відокремлені структурні підрозділи ЦКД – філії. Про їх діяльність слід прописати в Статуті ЦКД, тому що вони підлягають державній реєстрації. Філії діють на підставі Положень, які затверджує директор ЦКД. Якщо філії надають виключно бібліотечні послуги, в їх назві обов'язково зазначається слово «бібліотека» (бібліотека-філія, філія ЦКД «Бібліотека № 1» і т. п.).

При створенні ЦКД важливе дотримання трудових прав бібліотечних працівників. Відповідно до Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам бібліотек (Постанова КМУ від 22.01.2005 р. № 84) доплата за вислугу років, допомога на вирішення соціально-побутових питань виплачуються бібліотекарям за умови їх праці у бібліотеках. Це стосується і надбавки (Постанова КМУ № 1073 від 30.09.2009 року). Якщо в структурі ЦКД будуть посади бібліотекарів без виділення бібліотечного структурного підрозділу, такі доплати не будуть здійснюватись.

Бібліотеки-філії ЦКД підпорядковуються директору ЦКД. В положенні про бібліотеку передбачаються функції щодо комплектування, обробки та каталогізування фондів ЦКД (в т. ч. філій), методичного забезпечення філій.

Районні бібліотеки і реформа децентралізації

При проведенні реформи та створенні ОТГ важливим залишається питання статусу та функцій районних бібліотек. Збереження потенціалу районних бібліотек дасть змогу ефективно організувати бібліотечне обслуговування в ОТГ. Адже районні бібліотеки – це: найдосвідченіші кадри, централізована професійна обробка та каталогізація фондів (їх облік, збереження), координування діяльності та надання методичної

допомоги, здача звітності на паперових та електронних носіях, професійне навчання бібліотекарів.

Тому, при створенні ОТГ, районні бібліотеки зможуть залишитися, маючи такі варіанти:

1. Якщо об'єднуються всі територіальні громади району в одну ОТГ, районна бібліотека, відповідно до ч. 3 ст. 8 ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад», переходить у комунальну власність об'єднаної громади. При цьому її виключення з базової мережі закладів культури можливе за погодженням з МКУ.

Оскільки в цьому випадку всі ПБ району матимуть одного власника, доцільно на їх базі створити ПБ ОТГ з філіями. За ПБ ОТГ збережуться всі функції районної бібліотеки.

2. Якщо кілька громад району об'єднуються в ОТГ із адмінцентром у райцентрі, тоді ОТГ є правонаступником усього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, міською радою, обраною такою ОТГ. Оскільки районна бібліотека перебуває у спільній комунальній власності територіальних громад, вона не набуває статусу комунальної власності ОТГ.

Але, через відсутність коштів у районних бюджетах, часто відбувається передача цієї бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ району. Алгоритм передачі районної бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ такий:

— орган місцевого самоврядування ОТГ звертається до районної ради з пропозицією передати до комунальної власності ОТГ районну бібліотеку – об'єкт спільної комунальної власності територіальних громад району. Районна рада не зобов'язана передавати районну бібліотеку до комунальної власності однієї ОТГ, але, якщо відсутні в районі бюджетні ресурси, то районна рада передає цю бібліотеку, погодивши своє рішення з органами місцевого самоврядування інших громад району, потреби жителів яких задовольняє районна бібліотека:

— при цьому, районна рада звертається до МКУ за отриманням погодження на виключення районної бібліотеки з базової мережі закладів культури районного рівня;

— після отримання погодження з МКУ відбувається процедура передачі районної бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ району.

Орган місцевого самоврядування ОТГ на базі переданих йому бібліотек (районна та публічні бібліотеки, які були в комунальній власності громад, що об'єдналися в ОТГ) утворює ПБ ОТГ. Але, якщо прийнято рішення про ліквідацію чи реорганізацію якоїсь з цих бібліотек, орган місцевого самоврядування ОТГ погоджує рішення з МКУ (ст. 15 ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу»).

Орган місцевого самоврядування ОТГ та інші сільські, міські ради району укладають між собою договір про спільне фінансування ПБ ОТГ, у частині здійснення нею окремих функцій, які поширюються на всі бібліотеки району (обробка, каталогізування фондів, методичне забезпечення, збирання даних та подання звітності) (ст. 4 ЗУ «Про співробітництво територіальних громад»).

Примірна форма такого договору затверджена наказом Міністерства регіонального розвитку від 27.08.2014 р. № 233. Органи місцевого самоврядування, котрі укладають договір, узгоджують функції ПБ ОТГ, що поширюються на всі бібліотеки району, та розмір коштів, які спрямовує кожна СР району на забезпечення виконання ПБ ОТГ цих функцій.

3. Якщо вся територія району повністю покривається ОТГ, в цьому випадку районну бібліотеку передають до комунальної власності лише однієї ОТГ. В цьому випадку для належного рівня бібліотечного обслуговування членів всіх громад рекомендуємо варіанти організації бібліотечної мережі:

— у першій ОТГ, до комунальної власності якої передали районну бібліотеку, та в інших ОТГ району на базі всіх публічних бібліотек відповідної комунальної власності утворюються ПБ ОТГ за алгоритмом, описаним вище. Далі органи місцевого самоврядування всіх ОТГ району (ст. 4 ЗУ «Про співробітництво територіальних громад») укладають з першою ОТГ договір про спільне фінансування ПБ першої ОТГ у частині здійснення нею окремих функцій, які поширюються на всі ПБ району (обробку, каталогізування, методичне забезпечення, статистичну звітність);

— існує й інша можливість зберегти потенціал районної бібліотеки: органи місцевого самоврядування ОТГ району створюють спільний комунальний заклад – публічну бібліотеку (на базі ПБ всіх ОТГ району).

При цьому збережеться координація між усіма ПБ району, буде найоптимальніше використання матеріальних, кадрових ресурсів.

Важливо:

При створенні ПБ ОТГ обов'язково слід вивчити (вияснити) питання як бібліотека, її діяльність, розвиток прописані в «Стратегії розвитку... ОТГ». Це особливо буде відчутно, коли бібліотека братиме участь у грантах, проектах. Бібліотеками, що увійшли до складу ОТГ, мають виконуватися такі функції:

Головна, або ПБ ОТГ:

- комплектування, обробка та каталогізування бібліотечних фондів (документів своєї бібліотеки та бібліотек-філій ОТГ);
- сумарний та індивідуальний (інвентарний) облік бібліотечних фондів (ведення каталогу на всі бібліотеки, що увійшли до ОТГ);
- бібліотечне, бібліографічне, інформаційне обслуговування користувачів у т. ч. за допомогою нестационарних форм;
 - просвітницька, соціокультурна діяльність;
 - методична діяльність;
 - автоматизація бібліотечних процесів;
 - МБА;
 - книгообмін;
 - краєзнавча діяльність;
 - надання доступу до мережі Інтернет;
 - надання платних послуг, відповідно до законодавства;
 - проектна діяльність;
 - планування та звітність (бібліотека подає зведений план та звіт про діяльність всіх бібліотек ОТГ; в кінці року бібліотека здає звіт за всі бібліотеки ОТГ за формами 6-НК, 80-а-рвк; бібліотека здає звіт в системі ЕСМаР, для цього вона переводиться на 2-й рівень, їй присвоюється логін і пароль і за вимогами ЕСМаР подає на 3-й рівень, тобто ОУНБ, звіт за рік, зведений по бібліотеках в режимі он-лайн.

Функції бібліотек-філій ОТГ

- сумарний та індивідуальний облік бібліотечних фондів (ведення сумарної та інвентарної книг);
- здійснення бібліотечного, бібліографічного, інформаційного обслуговування користувачів в т. ч. і за допомогою нестационарних форм, волонтерства;
- просвітницька та соціокультурна діяльність;
- краєзнавча діяльність;
- надання доступу до Інтернету;
- надання платних послуг відповідно до законодавства;
- проектна діяльність;
- планування та звітність (плани та звіти погоджувати з ПБ ОТГ, як методичним центром; кожна філія здає до ПБ ОТГ форму звітності 6-НК та звіт в системі ЕСМаР в он-лайн або в офф-лайн режимі.

Наголошуємо! Здача звітності за формами 6-НК, 80-а-рвк, в системі ЕСМаР обов'язкова! У випадку, якщо бібліотека не здає таку звітність, вона вилучається з базової мережі закладів культури. А це значить, що вона не працювала, а кошти, які йшли на оплату праці бібліотекаря – незаконно виплачувались. Відповідно до закону України – це було нецільове використання коштів, і їх відповідні органи зобов'язують повернути.

На сьогодні ключовим завданням у діяльності бібліотечних закладів у нових умовах є розроблення нових варіантів і моделей бібліотечного обслуговування, що задовольнятимуть запити та потреби всіх жителів місцевої громади. Громада, в якій функціонує бібліотека, має демонструвати намір культурного розвитку території замість «виживання закладів культури». Для цього, в першу чергу, слід розвиватися, самоудосконалюватися бібліотечним кадрам. Бібліотеки, підтримуючи громаду в питанні збереження культурного надбання, мають досконало знати особливості своєї місцевості з точки зору культурної спадщини, мають долучатись до проведення цікавих для громади заходів з метою згуртування активних мешканців, формування та розвитку туристичної привабливості регіону. Важливим напрямком розвитку інфраструктури ОТГ є розвиток зеленого туризму. А бібліотеки різного рівня мають стати складовими цього розвитку. Їх основні функції – інформаційна та просвітницька підтримка громади в розвитку туризму. В бібліотеках, на

інформаційних стендах, в буклетних варіантах варто подати інформацію щодо правових норм діяльності, тенденцій світового та вітчизняного туризму; бібліотекарі можуть добирати матеріали до екскурсій, бути екскурсоводами, інформувати туристів (в своєму закладі, ЗМІ і соцмережах) про можливості відпочинку у своєму регіоні; залучити до співпраці освітян, ГО, владу.

На базі ПБ ОТГ мають створюватися та діяти центри з надання адміністративних послуг (ЦАП); якщо такі центри діють при адміністрації ОТГ, бібліотека у своєму приміщенні може надати інформацію щодо їх діяльності.

Для підвищення іміджу та значимості в житті громади, бібліотека може ініціювати створення «Агенції регіонального розвитку... громади» та стати організатором створення коворкінг-простору для взаємодії влади, бізнесу, громадськості. Мета Агенції – розробка і реалізація Стратегії розвитку громади, покращення інвестиційної привабливості, налагодження відносин з партнерами. Важливо щоб в Стратегії було прописано діяльність та роль бібліотечних закладів.

Перспективним шляхом розвитку ПБ ОТГ є проектна діяльність (гранти, проекти, конкурси). Сьогодні – це провідна форма бібліотечної інноватики. Гранти та проекти є міжнародні, державні, обласні та місцевого рівня. Міжнародні Ви зможете знайти на сайтах Міністерства культури, ЦБА, IREX/Україна, USAID, ГО та ін., державні – на сайтах: МКУ, Президента України, бібліотеки ім. Ярослава Мудрого, розд. «Бібліотечному фахівцю». Гранти, конкурси, проекти регіонального рівня оголошуються на сайті ОДА, місцевого рівня можуть бути започатковані місцевими органами влади, ГО, закладами культури і освіти. Проектами, які зможуть започаткувати бібліотека разом з партнерами (ГО, закладами освіти та ін.) можуть стати:

- проект «Бібліотека та воїни АТО – разом у майбутнє»;
- проекти «Етномайстерня», «Все про Європу: читай, дізнавайся в пунктах ЄІ»;
- проект «Сучасна бібліотека – поінформувала громада»;
- програма «Медіаграмотність для всіх» та ін.

Важливим для розвитку бібліотек стане участь у проекті «Пульс», «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», що реалізується АМЦ в партнерстві з IREX/Україна.

Бібліотекам ОТГ варто долучитися до світової ініціативи «Громада, дружна до дітей та молоді», яка опікується захистом прав дітей, молоді, має за мету співпрацю з соціальними службами. Для участі у цій ініціативі місцеві ради мають ухвалити відповідне рішення та обрати 3 ініціативи з 5, за якими будуть працювати (Право на дитинство, Право на безпеку, Право на охорону здоров'я, освіту та соцзахист, Право бути почутим, Право на визнання, повагу та справедливе ставлення).

Коли ініціативи будуть вибрані за поданою схемою, по них визначаються напрямки роботи, на впровадження яких надаватимуться кошти. Це все є залученням інвестицій на розвиток ОТГ.

Необхідною у діяльності всіх бібліотек ОТГ є співпраця з соціальними службами, волонтерство, підтримка соціально незахищених верств населення.

На сьогодні, крім бібліотек, що увійшли до складу ОТГ, залишається ряд районів, де функціонує районна бібліотека, якій необхідно:

- активніше комунікувати з місцевою владою, ГО, громадою, користувачами;
- стати не лише консультативним пунктом «Запитай про децентралізацію у бібліотекаря», але й залучати мешканців до ухвалення рішень – зокрема, з визначення формату об'єднання, стратегічного плану розвитку ОТГ тощо;
- посилити соціальні функції;
- своєчасно запропонувати органам місцевого самоврядування можливі моделі з організації мережі ПБ в ОТГ;
- ознайомитись з алгоритмом передачі майна бібліотек до ОТГ.

Реформа децентралізації продовжується. Зміни в діяльності закладів є негативні і позитивні. Є залежність від недосконалої правової бази. Але бібліотечні працівники мають усвідомити, що їх доля залежить від них самих: ініціативності, бажання змінюватися, бути в центрі життя громади.

Список використаних джерел

Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] : Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95 ВР. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення:11.06.2018).

Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. – Текст. дані. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/law/show/157-19> (дата звернення:11.06.2018).

Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення:11.06.2018).

Про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VII. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення:11.06.2018).

Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] : наказ М-ва регіонал. розвитку, буд-ва та житлово-комунал. госп-ва України від 27.08.2014 р. № 233. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/regional-dev/refor-muvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-643805/> (дата звернення: 11.06.2018).

Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] : блог / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Текст. дані. – Режим доступу: oth.nplu.org (дата звернення: 11.06.2018). – Назва з екрана.

Дієва бібліотека – успішна громада : Програма адвокаційної діяльності Української бібліотечної асоціації на 2017–2021 рр. [Електронний ресурс] / Укр. бібл. асоц. – Текст. дані. – Режим доступу: ula.org.ua/dokumenty-uba (дата звернення: 11.06.2018). – Назва з екрана.

Вилегжаніна, Т. Бібліотеки і бібліотекарі в процесі змін / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2017. – № 4. – С. 4–5.

Синиця, Н. Вплив зовнішніх факторів на організацію та розвиток бібліотек в умовах ОТГ / Н. Синиця // Бібліотечна планета. – 2017. – № 4. – С. 8–10.

Зразок Положення про публічну бібліотеку об'єднаної територіальної громади

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає основні засади діяльності публічної бібліотеки (далі – ПБ) об'єднаної територіальної громади.

2. У цьому Положенні терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

3. Рішення про створення ПБ приймаються органами місцевого самоврядування (відповідно – сільською, селищною, міською радою) з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх і виробничих потреб суспільства та відповідно до законодавства і державних соціальних нормативів.

4. ПБ повинна бути доступна населенню не менше 40 годин на тиждень. Час роботи ПБ не повинен повністю збігатися з часом роботи основної частини населення відповідної території.

5. До зони обслуговування ПБ входять усі населені пункти відповідної об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ).

II. Структура та фінансування

1. Структура ПБ включає бібліотеку (відділ) для дітей, інші структурні підрозділи – відповідно до кількості її користувачів, видачі документів, відвідувань (у т. ч. – веб-сайту та соціокультурних заходів), рівня впровадження інформаційних технологій, а також відокремлені структурні підрозділи (філії).

2. Кількість філій визначається відповідно до пункту 1 Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 № 510.

3. Організаційно-правова форма ПБ – заклад.

4. ПБ є неприбутковим закладом, який утворений та зареєстрований в порядку, визначеному законодавством.

5. ПБ перебуває у комунальній власності ОТГ.

6. ПБ перебуває у сфері управління органа місцевого самоврядування ОТГ (сільська, селищна, міська рада).

7. ПБ у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, актами органа місцевого самоврядування ОТГ, іншими нормативно-правовими актами, а також установчими документами.

8. ПБ утримується за рахунок коштів бюджету ОТГ.

9. ПБ є юридичною особою. Права і обов'язки юридичної особи ПБ набуває з дня її державної реєстрації.

III. Мета та напрями діяльності

1. Метою діяльності ПБ є сприяння реалізації прав громадян" на знання, освіту, користування культурними досягненнями, інформацією; забезпечення збору, зберігання та надання інформації про розвиток державності, економіки, науки і культури України.

2. Основною діяльністю ПБ є:

формування та збереження бібліотечних фондів;

бібліографування;

опрацювання та каталогізування всіх видів документів;

здійснення бібліотечного, бібліографічного, інформаційного обслуговування користувачів;

просвітницька та соціокультурна діяльність;

краєзнавча робота;

методична діяльність;

автоматизація та механізація бібліотечно-бібліографічних процесів;

створення електронних баз даних;

міжбібліотечний абонемент;

книгообмін;

створення електронних документів та колекцій таких документів;

організація підвищення кваліфікації працівників;

інша діяльність відповідно до законодавства України.

3. ПБ має право надавати платні послуги відповідно до законодавства України.

4. У своїй діяльності ПБ керується принципами нейтралітету щодо політичних партій, громадських рухів і конфесій; гуманізму, пріоритету загальнолюдських цінностей.

5. ПБ надає бібліотечні послуги через абонементи, читальні зали, інформаційно-бібліографічну службу, може здійснювати дистанційне обслуговування засобами телекомунікацій. ПБ організовує обслуговування в населених пунктах ОТГ (мікрорайонах міста), де відсутні бібліотеки, за допомогою нестационарних форм (бібліотечні пункти, пересувні бібліотеки, тощо).

6. Користувачі мають доступ до єдиного бібліотечного фонду ПБ, у тому числі через зручну для них філію. ПБ використовує наявні технічні можливості для здійснення віддаленого пошуку інформації.

7. У ПБ організуються пункти доступу населення до мережі Інтернет, у т. ч. і через нестационарні форми обслуговування.

IV. Майно

1. Майно ПБ становлять основні засоби, оборотні та необоротні активи, а також інші цінності, вартість яких відображається у самостійному балансі ПБ.

2. Майно ПБ закріплюється за нею на праві оперативного управління.

3. Діяльність ПБ здійснюється за рахунок коштів бюджету ОТГ (загального та спеціального фондів).

4. Джерелами формування майна ПБ є:

бюджетні асигнування;

кошти, одержані від надання платних послуг, інших видів господарської діяльності;

безоплатні та благодійні внески, пожертвування юридичних і (або) фізичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством України.

5. ПБ здійснює оперативний та бухгалтерський облік, веде статистичну звітність відповідно до законодавства України.

6. Доходи (прибутки) ПБ використовуються виключно для фінансування видатків на її утримання, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами.

V. Формування бібліотечного фонду

1. Бібліотечний фонд ПБ є універсальним за змістом і формується на різних носіях інформації.

2. Фонд філії формується з урахуванням інформаційних потреб користувачів і особливостей зони обслуговування.

3. ПБ забезпечує: централізоване комплектування і обробку бібліотечного фонду; оперативність надходження нових документів у всі підрозділи; вивчення потреб користувачів ПБ, ступеня їхнього задоволення фондами.

4. ПБ здійснює сумарний та індивідуальний облік документів, що надходять до ПБ; філії ведуть сумарний та індивідуальний облік закріпленого за ними фонду.

5. ПБ регулярно інформує філії про нові надходження, створює довідково-пошуковий апарат на фонд ПБ, у тому числі зведені каталоги. Філії ведуть каталоги і картотеки на свої фонди.

6. Щорічне оновлення бібліотечних фондів ПБ повинно становити не менше 1 назви книг, періодичних видань на 10 жителів зони обслуговування.

VI. Управління

1. Управління ПБ здійснює директор, який призначається у порядку, встановленому законодавством України та несе повну відповідальність за виконання ПБ її функцій.

2. Директор:

несе відповідальність за стан та результати діяльності ПБ;

без доручення діє від імені ПБ, представляє її інтереси в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, інших організаціях, у відносинах з юридичними особами та громадянами;

затверджує правила внутрішнього трудового розпорядку;

затверджує відповідні положення та інструкції, правила користування ПБ;

видає накази, обов'язкові для виконання всіма працівниками ПБ;

має право підпису на локальних та інших документах ПБ;

відповідно до трудового законодавства приймає, переводить та звільнює працівників, затверджує посадові інструкції;

укладає договори, видає довіреності, відкриває в установах банків рахунки;

несе відповідальність за рівень управління, звітує перед органом місцевого самоврядування ОТГ про хід виконання планів та договірних зобов'язань, про результати діяльності ПБ, дотримання трудового законодавства, правил та норм охорони праці, техніки безпеки;

визначає облікову політику ПБ, обирає форму бухгалтерського обліку та створює необхідні умови для правильного його ведення;

створює умови для високопродуктивної праці співробітників, використовуючи засоби матеріального та іншого заохочення, дисциплінарного та матеріального впливу;

організовує виконання зобов'язань, визначених укладеними ПБ договорами;

самостійно розпоряджається коштами відповідно до законодавства;

має право створювати дорадчі органи ПБ;

здійснює інші функції, які не суперечать законодавству України та необхідні для забезпечення функціонування і розвитку ПБ.

3. У випадку тимчасової відсутності директор має право наказом передавати окремі свої повноваження заступникам.

VII. Припинення діяльності

1. Припинення діяльності ПБ здійснюється шляхом її реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації у випадках та порядку, встановлених законодавством України.

2. Рішення про припинення діяльності ПБ приймається органом місцевого самоврядування ОТГ за погодженням із Міністерством культури України.

3. При реорганізації чи ліквідації ПБ працівникам, які звільняються, гарантується додержання їх прав та інтересів відповідно до трудового законодавства України.

4. Ліквідація ПБ здійснюється ліквідаційною комісією, яка створюється відповідно до законодавства України.

5. У разі припинення діяльності ПБ (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення), активи за погодженням органа управління, передаються одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зараховуються до доходу бюджету.

Методичне видання

***Організація мережі публічних
бібліотек ОТГ та складові
їх діяльності***

Методичні рекомендації

Укладач: ***Н. Вітавська***

Відповідальна за випуск ***К. С. Бугаєнко***
Редагування, комп'ютерне опрацювання ***Л. Я. Радши***

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»